

  EKTEN DOĞAN BORCUN GÖTÜRÜLECEK BORÇTAN ARANILACAK BORCA DÖNÜŞMESİ SORUNU

*(THE ISSUE OF TRANSFORMATION OF THE DEBT TO BE SOUGHT ARISING FROM THE
CHECK INTO THE DEBT TO BE TAKEN)*

ArŐ. Gör. Mehmet Emin YIKAR* **

 Z

Kambiyo senetlerinin bir türü olan  ek, TTK m. 780 ve devamında düzenlenmektedir. Kanun koyucu poliçe ve bonoyu birer kredi aracı olarak, çeki ise ödeme aracı olarak düzenlemiŐtir. Kambiyo senedine bağlanan bir borcun  ifte ibraz ve  ifte teŐhis kayıtları nedeniyle, aranılacak borç olduğu ifade edilmektedir.  ekten doğan borcun aranılacak borçtan götürülecek borca dönüşüp dönüşmeyeceği esasen takip yeri bakımından önem arz etmektedir. Doktrinde ve Yargıtay kararlarında, kambiyo senetlerine özgü takip yolunda alacaklının senet borçlusunun yerleşim yerinde, senedin düzenlenme yerinde ve senedin ödenme yerinde takip yapabileceği kabul edilmektedir.

ÇalıŐmamızda TTK m. 780-781 kapsamında tüm unsurları tam olan ve ibraz süresinde muhatap bankaya ibraz edilen bir  ek esas alınmıştır. Süresinde ibraz edilen  ek bedelinin ödenmediğinin tespiti üzerine kambiyo senetlerine özgü takip yolu incelenmiŐtir. Bu çerçevede alacaklının, ek takip yeri olarak, kendi yerleşim yerinde kambiyo senetlerine özgü takip yoluna baŐvurup baŐvuramayacaėı ele alınmıştır. Konuya ilişkin genel bilgiler verildikten sonra doktrindeki görüşler ve Yargıtay kararları, özellikle on birinci hukuk dairesi, üzerinden açıklamalar yapılmıŐtır.

Anahtar Kelimeler: Kambiyo senetleri,  ek, aranılacak borç, götürülecek borç, yetki.

ABSTRACT

Article 780 of Turkish Commercial Code specifies the check as a type of negotiable instruments. The legislator recognizes bills of exchange and promissory notes as a means of a trust, and checks as a means of payment. Due to the double-presentation and double-diagnosis records, a debt attached to a negotiable instrument is characterized as a debt to be sought. The question of whether the debt arising from a check as a debt to be sought can transform into a debt to be taken is necessary, generally in terms of the place of enforcement. As regards the enforcement proceedings peculiar to negotiable instruments, the legal doctrine and decisions by the Supreme Court approve the enforcement to be carried out by the creditor at the debenture debtor's place of residence, the place of issue of the debenture and the place of payment of the debenture.

^{ f} Eserin dergimize geliŐ tarihi: 15.05.2019. İlk hakem raporu tarihi: 11.10.2019. İkinci hakem raporu tarihi: 05.04.2021. Onaylanma tarihi: 05.04.2021.

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı AraŐtırma G revlisi.

** Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0003-3345-6269.

Esere Atf Őekli: Mehmet Emin Yıkar, " ekten Doğan Borcun Götürülecek Borçtan Aranılacak Borca D n Őmesi Sorunu", Y HFD, C.XVIII, 2021/2, s. 1247-1263.

Our study is based on a check presented to the respondent bank within the presentation period and complete with its all elements in the meaning of Article 780 and 781 of the Turkish Commercial Code. This study further investigates the enforcement proceedings peculiar to the negotiable instruments following the detection of non-payment of the equivalent of the check presented in time. In this regard, it is disputed if the creditor can activate the enforcement proceedings peculiar to negotiable instruments at their place of residence as an extra place of enforcement. After the introduction of general knowledge on the topic, further explanations have been given in regard to the doctrinal views and the decisions by the Supreme Court, especially its 11th Chamber.

Keywords: Bill of exchange, check, debt to be sought, debt to be taken, venue.

***

I. Para Borçlarında Aranılacak ve Götürülecek Borç Kavramı

Aranılacak borçlar, borçlunun yerleşim yerinde veya malın bulunduğu yerde ifa edilecek borçlardır². Götürülecek borçlar ise, alacaklının yerleşim yerine veya ifa yeri olarak belirlenen yere borçlu tarafından götürülecek veya masrafı ve hasarı borçlu üzerinde kalacak şekilde nakledilecek borçlardır³.

TBK m. 89 gereğince, taraflar borcun ifa yerini aralarında kararlaştırabilir. Tarafların arasındaki anlaşma açık veya örtülü olabilir. Para borçlarında, taraflar aralarında ifa yerini kararlaştırmamışlarsa tamamlayıcı hüküm olan TBK m. 89/2 uygulanır.

TBK m. 89/2 gereğince para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ödenir. Bu nedenle para borçları, alacaklıya götürülmesi gereken borçlardandır⁴. Ancak bir para borcunun kıymetli evraka bağlanması halinde; borç, kıymetli evrak ibraz edilince ödeneceğinden aranılacak borç haline gelir.

II. Kambiyo Senetlerinin Temel Özellikleri

Kıymetli evrakın bir türü olan kambiyo senetleri TTK'nın dördüncü kısmında, m. 670 ve devamında ele alınmıştır. Kanun koyucu poliçe, bono ve çeki kambiyo senedi olarak düzenlemiştir⁵.

Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senetlerdir (TTK m. 681, TTK m. 788) ve belirli bir para alacağını içerir. Kambiyo senetleri herhangi bir sebepten ari olarak düzenlenebilir ve düzenlenmeleriyle birlikte temel ilişkiden bağımsız yeni bir alacak hakkı oluştu-

² Kemal Oğuzman/Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I, İstanbul, 2018, s. 325.

³ Oğuzman/Öz, s. 325.

⁴ Mehmet Ayan, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), Ankara, 2016, s. 373; Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2017, s. 686 vd; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2017, s. 967 vd.

⁵ Kanun koyucu çeki de kambiyo senedi olarak kabul ederek mehz İsviçre Borçlar Kanunu'ndan ayrılmaktadır. İsviçre Borçlar Kanunu'nda poliçe ve bono kambiyo senetlerinden sayılmışken çek dahil edilmemiştir. Detaylı bilgi için bkz. Yalçın Karayalçın, Ticaret Hukuku Dersleri-Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), Ankara, 1964, s. 33 vd; Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 1997 (1997), s. 360 vd; Abuzer Kendigelen, Çek Hukuku, İstanbul, 2007, s. 22; İsmail Kayar, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2013, s. 37; Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2017 (2017), s. 219.

rurlar⁶. Soyutluk ilkesi gereğince, doğumuna sebebiyet veren temel ilişkiden kaynaklanan sakatlıklar kural olarak kambiyo ilişkisini sakatlamaz⁷.

Kambiyo senetleri ibraz senetleri olarak düzenlenmiştir (TTK 645). Tedavül yeteneğine sahip olan kambiyo senetleri sık sık el değiştirebilmektedir. Senet borçlusu, senedi elinde bulundurana çoğunlukla bilemez ve senedi elinde bulunduranları takip etmesi de kendisinden beklenemez⁸. Senet borçlusu, senet kendisine teslim edildiği takdirde senedi ödemekle yükümlüdür (TTK m. 646) ve senet kendisine teslim edilmeden ödemede bulunan borçlu, ikinci kez ödemede bulunma riski altındadır. Bu yönüyle kambiyo senetlerinden kaynaklanan borcun, para borçlarına ilişkin genel kuralın (TBK m. 89/2) aksine götüreceği değil aranılacak borç olduğu kabul edilmektedir⁹.

III. Çekin İbrazı ve Hukuki Sonuçları

TTK m. 780 ve 781’de öngörülen zorunlu ve alternatif zorunlu unsurları içeren bir senet çek hükmündedir. Poliçe ve bono kredi aracı iken çek bir ödeme aracı olarak düzenlenmiştir¹⁰. Ödeme aracı olarak düzenlendiğinden çekte vade bulunmaz¹¹, kısa ibraz süreleri belirlenmiştir (TTK 796)¹².

Çek sadece banka üzerine çekilebildiği ve üçlü bir ilişki barındırdığı için havale niteliğinde olduğu kabul edilir¹³. Ancak TBK m. 555 ve devamında düzenlenmiş olan havalede farklıdır, havalenin özel bir tipini oluşturduğu ifade edilmektedir¹⁴.

⁶ Oğuz İmregün, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 1995, s. 35; Reha Poroy/Ünal Tekinalp, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul, 2013, s. 35; Kayar, s. 11; Tahir Saraç/ Sami Karahan/Zekeriya Arı/Hayri Bozgeyik/Mücahit Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku, Konya, 2014, s. 151; Hüseyin Ülgen/Mehmet Helvacı/Abuzer Kendigelen/Arslan Kaya, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 2014, s. 92; Öztan, 2017, s. 33.

⁷ Poroy/Tekinalp, s. 35.

⁸ Adolf Baumbach/ Wolfgang Hefermehl, Wechselgesetz und Scheckgesetz, München, 2000, s. 315; Bozgeyik (Karahan/Arı/Saraç/Ünal), s. 265.

⁹ Ernst Hirs, Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul, 1946, s. 506; Karayalçın, s. 12-13; Domaniç, 1975, s. 262, 374, 436; İmregün, s. 89, 96; Domaniç, Şerh, s. 108, 550; Naci Kınacıoğlu, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 1999, s. 16, 181; Poroy/Tekinalp, s. 300; Kayar, s. 10, 41; Bozgeyik (Karahan/Arı/Saraç/Ünal), s. 265; Baki Kuru, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku İstanbul, 2016 (İcra ve İflas Hukuku), s. 340.

¹⁰ Karayalçın, s. 33, 37; Nurkut İnan, “İstirdat Davasında İsbat Yükü-Çekin İktisadi Niteliği”, BATİDER, 1969, C. V, S. 1, s. 93; Nurkut İnan, “Özel Hukukda Karşılıksız Çek Kavramı”, BATİDER, 1981, C. XI, S. 2, (Karşılıksız Çek), s. 100; İsmail Doğanay, Türk Ticaret Kanunu Şerhi (C. 2), Ankara, 1974, s. 1435; Domaniç, Şerh, s. 530; İmregün, s. 119; Kınacıoğlu, s. 261; Kendigelen, s. 4, 16, 37; Seza Reisoğlu, Çek Hukuku, Ankara, 2011, s. 37; Poroy/Tekinalp, s. 292; Kayar, s. 37, 140; Ali Bozer/Celal Göle, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2017, s. 59, 60; Öztan, 2017, s. 222.

¹¹ Ancak uygulamada ileri düzenleme tarihli çek ile fiilen vadeli hale getirilmesinin yanı sıra ÇekK geçici m. 3/5 ile vadeli çeklerin önü açılmaktadır.

¹² Çekin kural olarak bir borcun ifası amacıyla düzenlendiği kabul edilir, çekin başka bir amaçla verildiğini iddia sahibi ispatlamakla yükümlüdür, bkz. İmregün, s. 119; Kendigelen, s. 17, 37; Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), s. 234; Reisoğlu, s. 40; Arı (Karahan/Bozgeyik/Saraç/Ünal), s. 338. İlgili Yargıtay kararları için bkz. Kendigelen, s. 38, 39.

¹³ Karayalçın, s. 36; Doğanay, s. 1439; Hayri Domaniç, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 1975 (1975), s. 368; Hayri Domaniç, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. IV (Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması), İstanbul, 1990 (Şerh), s. 529; Öztan, 1997, 1029; Kendigelen, s. 2; Reisoğlu, s. 29; Poroy/Tekinalp, s. 291; Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), s. 233; Kayar, s. 139; Arı (Karahan/Bozgeyik/Saraç/Ünal), s. 337; Bozer/Göle, s. 209; Öztan, 2017, s. 219, 220. Kınacıoğlu’na gö-

A. İbraz Sürelerinin Hukuki Niteliği

Çek, ödenmesi için TTK m. 796'da düzenlenen ibraz süreleri içinde muhatap banka veya takas odasına ibraz edilmelidir¹⁵. Buna göre çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; aynı kıta üzerinde, düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde; ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek ise düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve farklı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir¹⁶. İlgili hükümde düzenlenen ibraz süreleri hak düşürücü sürelerdir ve taraflar ibraz süreleri üzerinde değişiklik yapamazlar¹⁷.

B. Çekin Süresinde İbraz Edilmemesi

Mücbir sebep olmaksızın sürenin kaçırılması, protestodan muafiyet hali olmaması veya ibraz işleminin usulüne uygun olarak tespit edilememesi halinde hamil, çeki düzenleyene ve diğer başvuru borçlularına karşı kambyo hukukuna dayalı başvuru hakkını kaybeder¹⁸. İbraz süresinin kaçırılmasıyla çekin kambyo senedi niteliği sona erer¹⁹.

İbraz süresinin kaçırılması halinde dahi hamil, düzenleyene karşı sebepsiz zenginleşme davası (TTK m. 732)²⁰ açabileceği gibi çeki düzenleyenden varsa temel ilişki sebebiyle talepte bulunabilir veya karşılığın devri (TTK m. 733) ile çek bedelinin tahsilini sağlayabilir²¹.

---

re çek, banka üzerine çekilebilen, sıkı şekil şartlarına tabi havale kılığında bürünmüş mücerret bir ödeme vaadidir, bkz. **Kınacıoğlu**, s. 259.

¹⁴ **Domanıç**, 1975, s. 369; **Domanıç**, Şerh, s. 530; **Öztaş**, s. 1997, s. 1033; **Kendigelien**, s. 35,36; **Bozer/Göle**, s. 209; **Öztaş**, 2017, s. 221.

¹⁵ Çekten kaynaklanan talep hakkı ibraz ile ödenmemesi durumunda temerrüde düşülür, **Domanıç**, 1975, 440; **Kendigelien**, s. 209.

¹⁶ TTK m. 793 gereğince, ibraz süresinin sona ermesinden sonra yapılacak ciro alacağın temlikli hükümünde olacaktır.

¹⁷ **Doğanay**, s. 1435; **Öztaş**, 1997, s. 1167; **Kendigelien**, s. 220; **Arı** (Karahan/Bozgeyik/Saraç/Ünal), s. 385; **Kayar**, s. 168; **Kendigelien** (Ülgen/Helvacı/Kaya), s. 266; **Öztaş**, 2017, s. 272.

¹⁸ **Domanıç**, 1975, s. 483; **Celal Göle**, Çek Hukuku, Ankara, 1989 (Çek), s. 173; **Domanıç**, Şerh, s. 713, 714, 769; **İmregün**, s. 131, 132; **Öztaş**, 1997, s. 1169; **Kınacıoğlu**, s. 283; **Baumbach/Hefermehl**, s. 642; **Narbay**, s. 44; **Kendigelien**, s. 221, 299; **Kendigelien** (Ülgen/Helvacı/Kaya), s. 266; **Arı** (Karahan/Bozgeyik/Saraç/Ünal), s. 386; **Öztaş**, 2017, s.274; Yargıtay 11. HD., E. 8557/K. 353, T. 29.1.1991 (**Gönen Eriş**, Uygulamalı Çek Hukuku, Ankara, 2003, s. 188).

¹⁹ **Öztaş**, 1997, s. 1169; Yargıtay 19. HD., E. 3914/K. 4015, T. 21.4.1994 (**Eriş**, s. 189); **Öztaş**, 2017, s. 274. Ayrıca bkz. Yargıtay 12. HD., E. 2017/1690, K. 2017/5157, T. 3.4.2017 (www.kazanci.com E.T. 31.10.2018); Yargıtay 13. HD., E. 2015/29955, K. 2017/13034, T. 21.12.2017 (www.lexpera.com E.T. 31.10.2018); İbraz edilmeyen çekte kambyo hukukuna dayalı takip hakkı düşer. Hamilin temel ilişkiye dayanması halinde çekin delil başlangıcı oluşturacağı yönünde bkz. Yargıtay 19. HD., E. 5465/K. 1710, T. 24.2.1997 ve Yargıtay 11. HD., E. 701/K. 1734, T. 27.3.1985 (**Gönen Eriş**, Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu C. 4, Ankara, 2010 (TTK), s. 4313, 4307); Çekin ilk hamili, çeki ibraz etmese dahi temel ilişkiye dayanarak icra takibi yapabilir veya dava açabilir bkz. Yargıtay 19. HD., E. 8791/K. 1334, T. 25.2.1998 (**Eriş**, TTK, s. 4316); Süresinde ibraz edilmeyen çekin adı senede dönüşmeyeceği ve ibraz edilmeyen çekte bir alacak hakkının bulunmayacağından temlik dahi edilemeyeceği yönünde bkz. Yargıtay 19. HD., E. 253/K. 1792, T. 25.2.1994 1985 ve Yargıtay 19. HD., E. 4659/K. 10010, T. 25.11.1997 (**Eriş**, TTK, s. 4308, 4315).

²⁰ Çeki düzenleyen teknik anlamda esas borçlu değildir ancak çekin düzenlenmesiyle birlikte hamil zararına gerçekleşen zenginleşmeyi giderme amacıyla öngörüldüğü yönünde bkz. **Kendigelien**, s. 317.

²¹ Detaylı bilgi için bkz. **Domanıç**, 1975, s. 484; **Domanıç**, Şerh, s. 769; **Kendigelien**, s. 315 vd.

C. Çekin Süresinde İbrarı ve Tam Ödeme

ÇekK m. 3/1 gereğince çekin ödenme amacıyla ibrazı, muhatap bankanın çekle ilgili hesabın bulunduğu şubesine yapılabileceği gibi muhatap bankanın herhangi bir şubesine de yapılabilir. Çek hesabının bulunduğu şube dışındaki şubelere ibraz halinde, o şubece karşılığı sorulmak suretiyle ödeme yapılır. Takas odasına yapılan ibraz da ödeme için ibraz yerine geçer (TTK m. 798). Çekin muhatap banka tarafından tamamen ödenmesiyle çek üzerinde imza sahibi olan borçlular bakımından kambiyo borcu sona erer²².

D. Çekin Süresinde İbrarı ve Ödenmemesinin Tespiti

Süresinde ibraz edilen çek bedeli; hesapta karşılığın bulunmaması, yetkili hamil olmama, hesap üzerinde bir haczin veya ihtiyati tedbir kararının olması gibi nedenlerle tahsil edilemeyebilir²³. Çek hamilinin, senedin ibrazı ile alacağını tam veya kısmen tahsil edemediği takdirde, düzenleyene ve diğer başvuru borçlularına başvurabilmesi belirli şartlara tabi tutulmuştur (TTK m. 808). Buna göre hamil öncelikle senedi ibraz süresinde ibraz etmelidir. Çekin kısmen veya tamamen ödenmediği protesto ile, muhatap banka tarafından çekin üzerine yazılmış olan bir beyanla veya takas odasının çekin ödenmediğine dair beyanıyla tespit edilmelidir^{24 25}. Ödememenin tespiti ile çeki düzenleyen, varsa cirantalar ve aval verenler hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumlu olurlar (TTK m. 818, 724). Hamil başvuru borçlularına başvurabilmek için, ödenmeme halinin tespitini başvuru borçlularına bildirmek zorunda değildir (TTK m. 818/1-j atfıyla TTK m. 723/7)²⁶.

Süresinde ibraz edilen çekin bedelini ödemekle yükümlü olan muhatap banka, ibraz süresi geçtikten sonra kendisine ibraz edilmesi halinde ise söz konusu bedeli ödemek zorunda değildir ancak dilerse ödeyebilir (TTK m. 799/2). Düzenleyen, ibraz süresinin geçmesinden sonra geçerli olmak üzere, ibraz süresi içerisinde göndereceği cayma beyanıyla çekin muhatap tarafından ödenmesini engelleyebilir. Düzenleyen, ibraz süresinden sonraki beyanıyla da muhatabın ödeme yapmasını önleyebilir²⁷.

IV. Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yolu ile Çekin Takibi

A. Genel Olarak

Kambiyo senetlerinin ifa uğruna düzenlenmesi nedeniyle mevcut bir borç için kambiyo senedi düzenlenmesi temel borç ilişkisini sona erdirmez (TBK m. 133/2). Kambiyo senedinin düzenlenip verilmesiyle, temel ilişkiden kaynaklanan borç ilişkisi kambiyo alaca-

²² **Domanıç**, 1975, s. 440; **Domanıç**, Şerh, s. 618; **Kınacıoğlu**, s. 287; **Narbay**, s. 44; **Kendigelen**, s. 241; **Kendigelen** (Ülgen/Helvacı/Kaya), s. 271; **Öztaş**, 2017, s. 275, 290.

²³ Ödememe nedenlerine ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Öztaş**, 1997, s. 1223 vd; **Göle**, Çek, s. 171 vd; **Kendigelen**, s. 281 vd.; **Kayar**, s. 180 vd; **Öztaş**, 2017, s. 291.

²⁴ Muhatap banka ve takas odası tarafından yapılacak beyanların çek üzerinde olması gerektiği yönünde bkz. **Kendigelen** (Ülgen/Helvacı/Kaya), s. 278.

²⁵ TTK m. 808 gereğince her üç ihtimalde de, hem çekin ibraz edildiği hem de ödememenin tespiti açısından beyanlarda tarih açıkça yer almalıdır. Çekin yasal sürede muhatap bankaya ibraz edildiğinin anlaşılabilmesi durumunda hamilin başvuru hakkını kullanamayacağı yönünde bkz. **Kendigelen**, s. 288, 289.

²⁶ TTK m. 723/7 gereğince, zamanında ihbar yapmayan hamil, sadece ihbarı yapmadığı başvuru borçlusuna karşı, ihmalden doğan zarardan sorumludur.

²⁷ Detaylı bilgi için bkz. **Domanıç**, Şerh, s. 714; **Narbay**, s. 47 vd; **Kendigelen**, s. 258 vd; **Kayar**, s. 175 vd; **Öztaş**, 2017, s. 274.

ğının talep edilebileceği ana kadar donmuş olur²⁸. Kambiyo senedinden kaynaklanan borcun talep edilebilir hale gelmesi ile hamil, dilerse bu ana kadar donmuş olan temel ilişkiye dilerse de kambiyo ilişkisine dayanarak alacağını talep edebilir²⁹. Alacağını tahsil edemeyen hamil, dilerse temel ilişkiye dayanarak genel takip yoluna dilerse kambiyo senetlerine özgü takip yoluna başvurabilir (İİK m. 167-177)³⁰.

Hamilin borçlu aleyhine kambiyo senedine dayalı takipte bulunabilmesi için, alacağının bir kambiyo senedine dayanması, muaccel olması ve kendisinin yetkili hamil olması gerekir. Çeke dayanan takip talebini alan icra müdürü borçluya ödeme emri göndermeden önce, TTK m. 780-781 bakımından unsurları tam olan bir çek olup olmadığını resen inceleyebilir³¹. İcra müdürü, İİK m. 168'deki ödeme emrinde bulunması gereken kayıtların yazılmasıyla, ödeme emrini borçluya gönderir.

B. Yetkili İcra Dairesi

İlamsız icranın bir türü olan kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takipte yetki İİK m. 50'de düzenlenmiştir³². İİK m. 50, HMK'daki yetki kurallarının kıyasen uygulanacağı (HMK m. 5-19) ve ek olarak sözleşmenin yapıldığı yer icra dairesinin de yetkili olduğunu belirtmiştir³³.

HMK'da yetki, görevden farklı olarak kamu düzenine ilişkin görülmemiştir³⁴ 35. Bunun sonucu olarak genellikle tek icra dairesi yetkili olarak kabul edilmemiştir, genel yetki kuralı yanında genel yetki kuralını kaldırmayan, özel yetki kuralları da düzenlenmiştir³⁶.

²⁸ **Öztaş**, 1997, s. 381; **Saraç** (Karahana/Arı/Bozgeyik/Ünal), s. 158. **Ülgen** (Helvacı/Kendigelen/Kaya), s. 91.

²⁹ **Domaniç**, 1975, s. 130; **Saraç** (Karahana/Arı/Bozgeyik/Ünal), s. 158.

³⁰ **Kuru**, İcra ve İflas Hukuku, s. 339; Yargıtay 12. HD., E. 6220/K. 6834, T. 26.5.1999 (**Eriş**, s. 518); Kambiyo senetlerine dayanan alacağın varlığını, senetsiz veya adi senede bağlı alacağın varlığından daha muhtemel gören kanun koyucu, kambiyo senetlerine dayalı takip yolunu alacaklı lehine kolaylaştırmıştır, bkz. **Timuçin Muşul**, İcra ve İflas Hukuku, C. 2, Ankara, 2013 (İcra ve İflas), s. 989; Alacağın kambiyo senedine dayalı olmasına rağmen alacaklı genel takip yolunu kullanarak takipte bulunursa, kambiyo senedi bu durumda takip konusu alacağın delil başlangıcı olacağı yönünde bkz. **Timuçin Muşul**, "Kambiyo Senetlerine Dayanan Haciz Yolu İle Takip", BATİDER, 1974/3, C. VII (Takip), s. 606.

³¹ **Muşul**, Takip, s. 618; **Domaniç**, 1975, s. 747; **Domaniç**, Şerh, s. 964; **Mehmet Helvacı**, "Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları", İÜHFMD, C. LXXI, S. 2, 2013, s. 167.

³² Madde hükmünde HUMK'taki yetkiye ilişkin hükümlere atıfta bulunulmuştur. HMK m. 447/2 gereğince HUMK'a yapılan atıflar HMK'nın bu hükümlerinin karşılığı olan maddelerine yapılmış sayılır.

³³ Sözleşmenin yapıldığı yerin HMK m. 10 gereğince sözleşmenin ifa edileceği yer şeklinde anlaşılması gerektiği yönünde bkz. **Helvacı**, s. 168.

³⁴ **İlhan E. Postacıoğlu**, İcra Hukuku Esasları, İstanbul, 1982, s. 107; **Baki Kuru**, İcra ve İflas Hukuku C. 1, İstanbul, 1988 (İcra 1), s. 178; **Seyithan Deliduman/Şafak Narbay**, "Kambiyo Senetlerinden Çeke Dayanarak Yapılan Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takipte Yetkili İcra Dairesi", Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, C. 1, İstanbul, 2001, s. 629; **M. Kamil Yıldırım/Nevhis Deren-Yıldırım**, İcra Hukuku, İstanbul, 2012, s.45; **Mine Akkan**, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, İstanbul, 2017, s. 267; **Levent Börü**, "Bonoya Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yolu İle Takipte Yetki", AÜHFMD, 65 (1) 2016, s. 144.

³⁵ İcra dairesinin yetkisi kamu düzeninden olmadığından yetkisiz icra dairesinde takip başlatılabilir, icra dairesi yetkisizliğini resen araştırılmaz ve yetkiye itiraz edilmediğinde yetkisiz icra dairesi yetkili hale gelir. Yetki itirazı İİK m. 50/2'ye göre esas hakkındaki itirazlarla birlikte ileri sürülebilir. İİK m. 168/5 gereğince, yetki itirazı beş gün içinde bir dilekçe ile icra mahkemesine yapılabilir. De-

Kambiyo senetlerine dayalı takiplerde genel yetkili icra dairesi, kambiyo senedi borçlusunun yerleşim yeridir^{37 38}. Borçlunun birden fazla olması halinde, borçlulardan birinin yerleşim yeri icra dairesinde takip başlatılabilir³⁹. HMK m. 7/2 gereğince, dava sebebine göre kanunda, davalıların tamamı hakkında ortak yetkiyi taşıyan bir yer belirtilmişse, icra takibi o yerde yapılır.

Kambiyo senetlerine dayalı takipte özel yetkili icra daireleri, HMK m. 10'un kıyasen uygulanmasıyla, senedin düzenlenme yerinin⁴⁰ ve ödeme yerinin⁴¹ bulunduğu yer icra daireleridir^{42 43}. Senette yetki kaydının varlığı durumunda, kayıt geçerli olmakla beraber taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, kayıta yer alan icra dairesi veya daireleri münhasıran yetkili olur⁴⁴.

V. Yargıtay Uygulaması

İbraz edilen kambiyo senedinin bedelinin ödenmediğinin tespiti ile kambiyo senetlerindeki aranılacak borcun götürülecek borca dönüşüp dönüşmeyeceği Yargıtay kararlarında ele alınmıştır. Söz konusu dönüşüm alacaklının kambiyo senetlerine özgü takipte bulunabileceği yer açısından önem arz etmektedir.

Yargıtay verdiği bazı kararlarında kambiyo senedinden doğan borcun aranılacak borç olduğunu ve TBK m. 89 uygulanamayacağından alacaklının kendi yerleşim yerinde

---

taylı bilgi için bkz. **Postacıoğlu**, s. 108; **Baki Kuru**, İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, Ankara, 2013 (El Kitabı), s. 786.

³⁶ Genel yetki kuralının taraflara göre belirlendiği, özel yetki kurallarının ise taraflara veya uyuşmazlık konusuna göre belirlendiği yönünde bkz. **Akkan**, s. 267.

³⁷ Çekte kambiyo senetlerine özgü takip borçluları, düzenleyen, varsa cirantalar ve aval verenlerdir.

³⁸ Yıldırım/ Deren-Yıldırım'a göre, kambiyo senedine özgü haciz yolu ile takipte, yetki TTK m. 755 gereğince, kambiyo senedinin ödenmek üzere borçlunun işyerinin veya kendisinin bulunduğu yerde ibrazı gerektiğinden, bu yer kesin yetki kuralı oluşturmaktadır, bkz. **Yıldırım/ Deren-Yıldırım**, s. 46, 275.

³⁹ HMK m. 7 gereğince alacaklı, sırf takip borçlularından birisini kendi icra dairesinden başka bir icra dairesine getirmek amacıyla icra takibi başlatmışsa ve durum belirtiler veya başka delillerle anlaşılırsa, ilgili takip borçlusunun itirazı üzerine, icra mahkemesi onun hakkındaki icra takibini ayrıarak yetkisizlik kararı vermemelidir.

⁴⁰ TTK m. 780 gereğince düzenlenme yerinin gösterilmesi gerekir. Düzenlenme yerinin gösterilmediği durumlarda TTK m. 781 gereğince, çek düzenleyeninin adının yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır.

⁴¹ TTK m. 780 gereğince ödeme yerinin gösterilmesi gerekir. Ödeme yerinin gösterilmediği durumlarda TTK m. 781 gereğince, muhatabın adının yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır ve muhatabın adının yanında yazılı olarak gösterilmesi durumunda ilk gösterilen yerde ödenir. Bu şekilde bir açıklık ve başka bir kayıt da yok ise, çek muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenir.

⁴² **Deliduman/Narbay**, s. 629; **Kuru**, El Kitabı, s. 762; **Helvacı**, s. 169; **Kuru**, İcra ve İflas Hukuku, s. 340.

⁴³ Bkz. Yargıtay 12.HD, 5.2.1981, 8618/1094 (**Baki Kuru**, İcra ve İflas Hukuku C. 2, İstanbul, 1990 (İcra 2), s. 1589).

⁴⁴ **Kuru**, İcra 1, s. 178 vd; **Delidumuna/Narbay**, s. 629; **Helvacı**, s. 169; **Kuru**, El Kitabı, s. 762; **Bozer/Göle**, s. 291; **Celal Göle**, "Kambiyo Senetlerinde Yetki Kaydı", Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan, Ankara 2015, C. 1, s. 873 vd; **Öztaş**, 2017, s. 239; HMK m. 17 gereğince yetki kaydı, yetki sözleşmesidir. Bu nedenle yetki kaydının geçerli olabilmesi için düzenleyen ile lehtarın tacir veya kamu tüzel kişisi olması gerekir. Geçerli bir yetki kaydı konulduktan sonra, düzenleyen ve lehtarın külli veya cüz'î haleflerinin tacir veya kamu tüzel kişisi olması gerektiği yönünde bkz. **Saraç** (Karahan/Arı/Bozgeyik/Ünal), s. 214.

takip yapamayacağına hükmetmiştir⁴⁵. Bazı kararlarında ise bedeli ödenmeyen kambiyo senedine dayalı borcun aramanın tüketilmesiyle götürülecek borca dönüştüğünü ve alacaklının kendi yerleşim yerinde takip yapabileceğine hükmetmiştir. Çalışmamız bakımından Yargıtay'ın kambiyo senetlerine dayalı borcun aramanın tüketilmesi ile aranılacak borcun götürülecek borca dönüşeceği ilişkin kararları ele alınacaktır⁴⁶.

Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta⁴⁷, ihtiyati haczin yetki yönünden kaldırılması talep edilmiştir. Yapılan yargılamada, ihtiyati hacze ilişkin İİK m. 258 gereğince, İİK m. 50'ye göre yetkili mahkemenin belirleneceği ve İİK m. 50'de yetki bakımından HMK'nın yetkiye ilişkin hükümlerine atıfta bulunulduğu belirtilmiştir. Yargıtay uyuşmazlığa ilişkin değerlendirmesinde, muhatap bankaya ibraz edilen ancak karşılıksız kalan çeke dayalı borcun, bu şekilde araması tüketildikten sonra götürülecek borca dönüştüğüne ve bunun sonucu olarak HMK m. 10 gereğince (TBK m. 89/2 uygulanarak), alacaklının yerleşim yeri mahkemesinin de yetkili mahkemelerden biri olduğuna hükmedip aynı dairece daha önce verilen iki karara da atıfta bulunmuştur. Karşı oy yazısında ise, çekte ibrazın esas borçluya yapılmadığı ve çekte ibrazın, hamilin öğrenilmesini sağlayıcı fonksiyonunun olmadığı ifade edilerek aranılacak borcun götürülecek borca dönüşmeyeceği belirtilmiştir.

Yargıtay'ın atıfta bulunduğu ilk kararda⁴⁸, karşılıksız kalan çeke dayalı borcun, muhatap bankaya ibrazıyla aranmasının tüketilerek götürülecek borca dönüştüğü belirtilmiştir. Bunun yanında dairenin 2005 tarihli ilamının da bu yönde olduğuna işaret edilmiştir. Belirttiğimiz iki kararda da atıf yapılan ilamda⁴⁹ ise, karşılıksız kalmış olan çeke dayalı borcun salt para borcu olduğu, bunun sonucu olarak eTBK m. 73 (TBK m. 89) gereğince alacaklının yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olacağı belirtilmiştir. Söz konusu kararda üzerinde durulması gereken husus ise borcun neden dönüştüğü ifade edilmemiştir. Herhangi bir hüküm veya gerekçe gösterilmeksizin borcun dönüştüğü kabul edilmiştir.

VI. Değerlendirme

Yargıtay, uyuşmazlığa ilişkin verdiği kararlarında iki hususa dayanmaktadır. İlk olarak karşılıksız kalan çeke dayalı borcun salt para borcu olduğunu belirtmiş, sonraki kararlarında ise çekin ibraz üzerine karşılıksız kalmasıyla aramanın tüketilerek götürülecek borca

⁴⁵ Alacaklının kendi yerleşim yerinde takip yapamayacağına ilişkin Yargıtay 11. HD.'nin kararları; E. 2016/792, K. 2016/1858, T. 22.2.2016; E. 2015/9068, K. 2016/3750, T. 6.4.2016; E. 2015/10523, K. 2015/9851, T. 5.10.2015 E. 2015/13916, K. 2015/13698, T. 21.12.2015; E. 2013/10327, K. 2013/15210, T. 9.9.2013 (www.kazanci.com E.T. 30.10.2018). Karşılıksız kalsa dahi aranılacak borç olacağı yönünde bkz. Yargıtay 11. HD., E. 2010/4386, K. 2010/6598, T. 8.6.2010 (www.lexpera.com E.T. 30.10.2018). Diğer daire kararları için bkz. Yargıtay 19. HD., E. 2009/10101, K. 2010/5700, T. 10.5.2010 (www.kazanci.com E.T. 30.10.2018); Yargıtay 12 HD., E. 2009/3445 K. 2009/11103 T. 26.5.2009 (Erdoğan Moroğlu/Abuzer Kendigelen, İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu Ve İlgili Mevzuat, İstanbul, 2014, s. 631).

⁴⁶ Kendigelen'nin hukukumuzda kazandırdığı "Çatışan ve Yarışan Kararlar" kavramı ve Yargıtay 11. HD'nin aynı konu ve zaman diliminde olmasına rağmen farklı yöndeki kararları için bkz. **Abuzer Kendigelen**, "Çatışan ve Yarışan Kararlar", **İÜHFHAD**, Yürürlüğünün 5. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu, İstanbul, 2018, (Sempozyum), s. 177 vd.

⁴⁷ Yargıtay 11. HD., E. 2016/12481, K. 2016/8797, T. 14.11.2016 (www.lexpera.com E.T. 28.10.2018). Yargıtay 11.HD'nin aynı yöndeki kararları için bkz. E. 2016/2455, K. 2016/3080, T. 21.3.2016; E. 2016/6613, K. 2016/8152, T. 17.10.2016; E. 2016/13698, K. 2016/9391, T. 6.12.2016 (www.lexpera.com E.T. 30.10.2018).

⁴⁸ E. 2014/15478, K. 2014/17256, T. 10.11.2014 (www.lexpera.com E.T. 28.10.2018).

⁴⁹ E. 2005/8454, K. 2005/8277, T. 19.09.2005 (www.lexpera.com E.T. 28.10.2018).

dönüştüğünü ifade etmiştir. Değerlendirmemizde Yargıtay'ın dayandığı iki gerekçe ayrı ayrı ele alınacaktır.

A. Karşılıksız Kalan Çeke Dayalı Borcun Salt Para Borcu Olması

Ödeme aracı olan çek, belirli bir miktar para alacağını içerir⁵⁰. Çekten kaynaklanan alacak aranılacak borçtur ve çek ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya veya takas odasına ibraz edilmelidir. Alacağını bu şekilde tahsil edemeyen hamilin elinde seçimlik iki imkanı vardır.

Hamil dilerse genel takip yoluna başvurur; dilerse de İİK m. 167-176 gereğince, kambiyo senetlerine özgü takip yoluna başvurur. Ancak Yargıtay'ın ilk gerekçesinde, ibraz sonucu karşılıksız kalan çekin kambiyo senedi vasfını koruduğunu göz ardı ederek salt para borcu olarak değerlendirmesi hatalıdır.

B. Çek Bedelinin Ödenmemesi Halinde Borcun Niteliği

1. Doktrindeki Görüşler

Ödeme aracı olan çek, kural olarak muhatap bankaya süresinde yapılacak ibraz ile muhatap banka tarafından ödenir. Ancak çekte muhatap banka kambiyo ilişkisinin tarafı değildir ve düzenleyen de teknik anlamda esas borçlu değildir⁵¹. Çekte sadece başvuru borçluları bulunur; hamil, senette imzası bulunanlara karşı kambiyo ilişkisine dayalı başvuru hakkına sahiptir. Çekin süresinde ibraz edilmemesi veya ödenmemenin tespit edilmemesi durumunda, hamil başvuru hakkını kaybeder. Esas borçlunun olmaması nedeniyle, kambiyo ilişkisi kapsamında doğrudan başvurulabilecek biri de yoktur.

Borcun niteliğinin değişip değişmeyeceği değerlendirilirken, alacaklı tarafından kambiyo senedinin ibraz edildiği ödeme yeri ele alınmalıdır. Kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takipte HMK m. 10 gereğince ödeme yerindeki icra daireleri de yetkilidir.

⁵⁰ Deliduman/Narbay, çekin ödeme aracı olması niteliğinden hareketle çekin paraya eşdeğer kıymetli evrak olduğu kanısındadır. Yazarlar makalede verdikleri örnekte, tacirin aldığı birden fazla çekin karşılıksız çıkması durumunda, takiplerinin zorlaşacağını, ödemeler dengesinin bozulacağını ve mağdur olacağını ifade etmiştir. Hamilin başvuru haklarını hızlıca kullanabilmesi ve zor durumda kalmaması amacıyla, ek yetkili yer olarak (de lege ferenda) alacaklının yerleşim yeri icra dairesinin yetkili olması gerektiğini belirtmiştir, bkz. **Deliduman/Narbay**, s. 639 vd. Ticaret hayatında nakitle yapılan ödemelere oranla çekle yapılan ödemelerin, hız ve güvenlik sağladığı açıktır. Kanun koyucu, çekte kısa ibraz süreleri öngörerek ödeme vasıtası olmasını amaçlamaktadır. Her ne kadar çek bir ödeme vasıtası olsa da ülkemizde, hem ÇekK hem de uygulamada yer alan ileri düzenlenme tarihli çek vardır. Böylece bir nevi kredi fonksiyonu yüklenmektedir. Ayrıca tarafların anlaşması söz konusu değilse, alacaklı çeki kabule zorlanamaz. Çeki alan alacaklı, keşide yerini, düzenleyeni ve muhatap bankayı senet üzerinde görebilmektedir. Bunun yanında uygulamada çok örneği olmasa dahi, HMK m. 17 gereğince tacirler yetki sözleşmesi yapabilirler. Basiretli tacirin tüm bu hususları göz önüne alması gerektiği ve belirttiğimiz gerekçelerle yazarların görüşüne katılmamaktayız. Ayrıca, paranın hukuken temel ödeme aracı olarak kabul edilmesi ancak çeke ilişkin ödeme kurallarının nakit paraya yaklaştırılması veya mevcut kuralların böyle yorumlanması yönünde bkz. **İnan**, Karşılıksız Çek, s. 103. Çekin günümüzde paraya yaklaştığı yönünde bkz. **Ömer Teoman**, “Çek-Senet Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Tüm Makalelerim, İstanbul, 2012, s. 768. Çekin esasen para yerine kullanılan senet türü olması bakımından bkz. **Kendigelen**, s. 4, 16, 18. Çekin, tedavül kabiliyetinin sınırlı olması, kanuni bir ödeme vasıtası olmaması ve itibari değeri bulunmadığından paraya eş tutulamayacağı yönünde bkz. **Öztan**, 2017, s. 222 vd.

⁵¹ **Öztan**, 2017, s. 260. Çeki düzenleyen kişi çekin ödenmemesinden dolayı birinci sırada sorumludur. Başvuru hakkı kapsamında çek bedelini ödemediğinde, kendisinin başvurabileceği birisi bulunmaz ve kambiyo ilişkisi bütün kambiyo borçluları bakımından sona erer, bkz. **Kendigelen**, s. 295.

TTK m. 780/1-d bendinde ödeme yeri çekte aranan unsurlardan biri olarak düzenlenmiştir⁵². Doktrinde kambiyo senetlerinden doğan borcun ödeme yerinin ve dolayısıyla yetkili icra dairesinin tespiti bakımından çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bazı yazarlar, kambiyo senetlerine dayalı borcun aranılacak borç olması nedeniyle, para borçlarının aksine, TBK m. 89'un uygulanmayacağını ve alacaklının kendi yerleşim yerinde kambiyo senetlerine özgü takip yoluna başvuramayacağını belirtmektedirler⁵³.

Muşul, poliçede kabul eden muhatap ve bonoda düzenleyen ile diğer senet borçluları bakımından kambiyo senetlerine özgü takibi ikiye ayırmaktadır (esas borçlu ve diğer senet borçluları)⁵⁴. Poliçede kabul eden muhatap ve bonoda düzenleyene karşı yapılacak takiplerde ödeme yeri icra dairesinin; diğer senet borçluları aleyhine yapılacak takiplerde ise senet borçlularının yerleşim yeri icra dairesinin yetkili olacağını belirtmiştir. Çekte ise düzenleyen aleyhine yapılacak takiplerde düzenlenme yeri icra dairesinin yetkili olacağını ifade etmiştir. Çekte yer alan ödeme yerinin ise muhatap banka aleyhine takip yapılamayacağından yetki kuralı oluşturmayacağını ve iradi ödeme (tediye) halinde önem taşıyacağını belirtmiştir.

Domaniç, tüm senet borçluları açısından ödeme yerinin senette yer alan ödeme yeriyle gösterilen mülki birlik olduğunu; yerleşim yeri ödeme yerinden başka bir yerde bulunanlara başvuru yapılması için kendilerine durumun ihbar edilmesinin gerekli ve yeterli olduğunu ifade etmiştir⁵⁵. İhbarı alan senet borçlusunun senetten doğan borcu ödeme yerinde ödemesi veya ödeme yerinde ödemede bulunmak üzere üçüncü bir kişi tayin etmesi gerekeceğini belirtmiştir.

Öztan, poliçenin ibrazı ile derhal ödemede bulunmayan kabul eden muhatabın temerrüde düşmesi nedeniyle muhatabın borcunun aranılacak borç olmaktan çıkıp götürülecek borca dönüşeceğini⁵⁶; başvuru borçluları bakımından ise başlangıçtan itibaren götürülecek borç olduğunu ifade etmiştir⁵⁷. Senet borçlusu, senet kendisine ibraz edilene kadar

⁵² Uygulamada ÇekK m. 2/7-b bendi gereğince, matbu çek yapraklarında, çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı yazıldığından ayrıca ödeme yeri belirtilmediği ve ihtilaf da çıkmadığı yönünde bkz. **Deliduman/Narbay**, s. 634 vd.

⁵³ **Mevci Ergün**, Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları, Ankara, 1989, s. 56 vd; **Kuru**, İcra 2, s. 1591; **Kuru**, El Kitabı, s. 762; **Talih Uyar/Alper Uyar/Cüneyt Uyar**, İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri, Ankara, 2013, s. 529. Olması gereken hukuk bakımından, çek hamilinin kendi yerleşim yerinde takip yapması gerektiği yönünde bkz. **Deliduman/Narbay**, s. 637 vd. Karşılıklı çek suçuğunun işlendiği yerin ibraz edilen yer olması ve karşılıksız çek davasının ibraz edilen yerde açılabilmesinden dolayı ibraz edilen yerde takip yapılamamasını eleştirmektedir, bkz. **Abdurrahim Karşlı**, İcra Hukuku Ders Kitabı, İstanbul, 2010, s. 582 vd. Karşılıksız kalan çekte dayalı ceza davası, karşılıksız çekin azaltılması amacından dolayı kamu menfaati taşımaktadır. Çekin ödenmemesi nedeniyle yapılacak icra takibi ise kişisel menfaat taşımaması nedeniyle yazara katılmamaktadır.

⁵⁴ **Muşul**, Takip, s. 617 vd; **Muşul**, İcra ve İflas, s. 1015 vd.

⁵⁵ **Domaniç**, 1975, s. 214 vd; **Domaniç**, Şerh, s. 252 vd.

⁵⁶ Borçlu temerrüdünün genel olarak iki sonucu söz konusudur; borçlunun, gecikme tazminatı ödeme borcu altına girmesi (TBK m. 118) ve temerrütten sonra beklenmedik halden doğacak zararlardan sorumlu olmasıdır (TBK m. 119). Para borçları bakımından borçlu temerrüde bağlanan sonuçlar ise temerrüt faizi (TBK m. 120) ve aşkın zarardır (TBK m. 122), detaylı bilgi için bkz. **Oğuzman/Öz**, s. 485 vd; **Ayan**, s. 385 vd; **Eren**, s. 1113 vd. Bu çerçevede hükümleri ele aldığımızda, borçlu temerrüdü ile ifa yerinin değişmesi söz konusu olmadığından görüşe katılmamaktayız.

⁵⁷ **Öztan**, 1997, s. 672 vd, 680 vd; **Öztan**, 2017, s. 129. Aynı yönde bkz. **Fritz Bornemann**, Zivilrecht im Querschnitt Band 5: Wertpapierrecht, Heidelberg, 1972, s. 124; **Teo Guhl/Alfred Koller/Jean Nicolas Druey**, Das Schweizerische Obligationenrecht, Zurich, 1991, s. 829; **Baumbach/Hefermehl**, s.316; **Hayri Bozgeyik**, Poliçede Müracaat Hakkı, Ankara, 2003, s. 680.

hamili bilemez; ancak senedin ibrazı ile alacaklı bilineceğinden genel hükümlerin (TBK) uygulanacağını ileri sürmüştür⁵⁸. Ancak yazar eserin devamında çelişkili olarak kambyo senetlerine özgü takip yolunda eTBK m. 73'ün (TBK m. 89) uygulanmayacağı, alacaklının kendi yerleşim yerinde takipte bulunamayacağını belirtmiştir⁵⁹.

2. Kanaatimiz

Poliçede kabul eden muhatap ve bonoda düzenleyen esas borçludur⁶⁰. Senet vadesinde, ödenmek üzere esas borçluya ibraz edilir ve esas borçlunun yapacağı ödemeyle tüm kambyo borçlularının borcu sona erer. Alacaklı, senedi vadesinde ibraz etmezse veya TTK m. 730 gereğince başvuru hakkı düşse dahi, zamanaşımı süresince TTK m. 725/1 gereğince poliçenin bedelini esas borçludan isteyebilir⁶¹.

Doktrinde ileri sürülen borcun dönüşmesi görüşü poliçe ve bono için kabul edilse dahi, çek bakımından farklılık arz eder. Öncelikle poliçe ve bono birer kredi aracı olarak düzenlenmişken, her ne kadar ileri düzenleme tarihli çek uygulaması olsa da, çek nitelik itibarıyla ödeme aracıdır. Bunun yanında poliçede kabul eden muhatap, bonoda düzenleyen ve çekte muhatap banka kural olarak ödemeyi yapar. Poliçe ve bonoda ödemeyi yapacak olan kişiler esas borçlu iken çekte kambyo ilişkisinin tarafı olmayan ve TTK m. 784 gereğince çeki kabul yaşağına tabi olan muhatap bankadır. Poliçe ve bonoda esas borçluların ibraz ile alacaklıyı öğrenmelerinden dolayı borcun götürülecek borca dönüşeceği belirtilmiştir. Çekte ise alacaklının bilinip bilinmemesi esas borçlu olmadığından önem arz etmez⁶².

Poliçe ve bonoda, ibraz edilen senedi ödeme veya ödememe esas borçlunun iradesi-ne bağlıdır. Oysa çekte bedelin kambyo ilişkisinin tarafı olmayan muhatap banka tarafından ödenmesi nedeniyle poliçe ve bonodan farklılık arz eden haller ortaya çıkabilmektedir. ÇekK m. 3/1 gereğince çekle işleyen hesapta karşılığın bulunması halinde muhatap banka, kural olarak ödeme yapmakla yükümlü olmasına rağmen hataen veya kasten çek bedelini ödemekten kaçınabilir⁶³ veya ödeme yapmayı geciktirebilir⁶⁴. Çekle işleyen hesap üzerine

⁵⁸ Öztan, 2017, s. 129; aynı yönde bkz. **Bornemann**, s. 124. TTK m. 690 gereğince, vadeden sonraki ciro alacağın temlikli hükümlerini doğurur. Ancak bu hüküm artık sadece TBK hükümlerinin uygulanacağını, kambyo senedine bağlı bir borcun salt para borcu olarak ele alınacağı sonucunu doğurmaz. Söz konusu hüküm defilerin geçişi bakımından önem arz etmekle beraber kambyo senedi vasfını sona erdirmez. Bu nedenle Türk hukuku bakımından senedin ibrazı neticesinde ödenmemesi halinde borcun dönüşmesi ve TBK hükümlerinin uygulanacağı görüşüne katılmamaktayız.

⁵⁹ Öztan, 1997, s. 1324.

⁶⁰ **Kayar**, s. 86, 124; **Hasan Pulaşlı**, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara, 2017, s. 211; **Bozgeyik**, s. 110, 145.

⁶¹ **Bozgeyik**, s. 30, 176.

⁶² Uygulamada muhatap banka, kendisine ibraz edilen çekin karşılığının hesapta bulunmaması durumunda çeki düzenleyene bildirimde bulunmaktadır. Ancak ne ÇekK ne de BankK gereğince muhatap bankanın böyle bir yükümlülüğü yoktur. Bu nedenle yapılan bildirim alacaklının öğrenilmesi bakımından önem arz etmez.

⁶³ **Kendigelen**, s. 283. Çek hesabında çek bedelinin kısmen de olmasına rağmen ödemenin yapılmaması halinde muhatap bankanın sorumluluğunun niteliği açısından tartışmalar için bkz. **Kendigelen**, s. 223 vd.

⁶⁴ ÇekK m. 3/7 gereğince muhatap banka, ödemeyi geciktirdiği her gün için çek hamiline binde üç gecikme cezası öder. Muhatap haklı bir neden olmaksızın ödmeden kaçınırsa hamile karşı sorumlu olur. Bu durumda hamilin, çek bedelini ödemeyen muhataba karşı ihtiyati haciz isteyebileceği yönünde bkz. **Talih Uyar**, “İhtiyati Haciz İsteminin Koşulları”, DEÜHFD, Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan, C. 19, Özel Sayı, Y. 2017, s. 2602 vd.

haciz konulması⁶⁵; TTK m. 806 gereğince hesaba geçirilmek üzere düzenlenen bir çekin hamili, muhatap bankanın iflasi⁶⁶, ödemelerini tatil etmesi veya aleyhine yapılan herhangi bir icra takibi semeresiz kalmışsa⁶⁷ ve çek bedelinin nakden ödenmesinin istenmesine rağmen ödenmemesi; TTK m. 807 gereğince, hesaba geçirilmek üzere düzenlenen bir çekin muhatap banka tarafından kayıtsız ve şartsız bir alacak olarak hesaba geçirilmemesi; ödeme yerindeki takas odasının, çekin, hamilin borçlarına mahsup edilme kabiliyetini haiz olmadığını beyan etmiş bulunduğunu ispat etmesi gibi hallerde başvuru hakkı kullanılabilir. Verdiğimiz örneklerdeki gibi düzenleyenin iradesine bağlı olmayan ödememe sebepleri söz konusu olabilmektedir.

Tarafların açık veya örtülü iradesinin olmadığı yerde, ifa yeri TBK m. 89/2 gereğince tespit edilecektir. Kanaatimizce, kambiyo senedine bağlanan borcun ödeme yeri, kambiyo senedine yazılan kayıt nedeniyle, tarafların açık iradesiyle belirlendiğinden TBK m. 89/2 uygulanamayacaktır.

Lehine kambiyo senedi düzenlenen ve senet üzerinde imzası bulunan diğer kişiler, senet üzerinde yer alan ödeme yerini görerek borç altına girmektedirler veya alacak hakkını devralmaktadırlar. Bu nedenle doktrinde poliçede kabul eden muhatap, bono ve çekte düzenleyen ve diğer senet borçluları bakımından ayrıma gidilmesi görüşüne katılmamaktayız.

Yerleşim yeri ödeme yerinden başka bir yerde bulunan kişilere borcun ödenmesi için yapılacak başvuruda, ihbar gerekli ve yeterlidir. Bu kişiler senette belirtilen ödeme yerinde bizzat veya üçüncü bir kişi aracılığıyla senet bedelini ödemelidir. Söz konusu senet borçluları açısından borcun niteliği götürülecek borçtur. Ancak yerleşim yeri ödeme yeri olan kişilerin borcu ise aranılacak borç olmaya devam etmesi nedeniyle borcun ödenmesi için alacaklının senedi ibraz etmesi gerekir.

Diğer bir yönden ele alırsak, kambiyo senetlerine bağlanan borcun aranılacak borç olması nedeniyle senet borçlusuna avantajlı konumdadır. Borcunu poliçe ve bonoda vadede, çekte ibraz süresinde ödemeyen senet borçlusunun avantajlı konumdan çıkarılması düşünülebilir⁶⁸. Ancak ödeme yerinin değişmesi için kanuni düzenleme veya tarafların iradesinin bulunması gerekirken böyle bir durumun söz konusu olmadığı halde borcun niteliğinin değişmeyeceği kanaatindeyiz.

Son olarak ödeme yerinde ibraz edilip de ödemeyen senet açısından ödeme yerinin elverişliliği ele alınmalıdır. Alacaklı elindeki senedi ödeme yerinde tekrardan ibraz etmek zorunda değildir. Kambiyo senetlerine özgü takip yoluna veya genel takip yoluna başvurulabilir. Ancak senedi ödemek isteyen senet borçlusuna ödeme yerinde gerçek bir ödeme beyanında bulunursa, alacaklı ödemeyi reddedemez. Şayet yapılan ödeme teklifi reddedilirse, senet borçlusuna ödeme beyanının reddini tespit ettirdiği takdirde alacaklı temerrüdü doğar.

⁶⁵ İnan, ihtiyati haciz ile icrai haciz arasında ayırım yapmaktadır. Yazara göre, icrai hacizde, borçluya ödeme emrinin tebliği şart olduğundan borcunu ödeyip çek bedelinin sağlanması için gerekli tedbirleri alabilir. Bu nedenle çek bedelinin muhatap bankaca ödenip ödenmemesi çeki düzenleyene bağlıdır ve bedelin icrai haciz nedeniyle ödenmemesinden sorumlu tutulmalıdır. İhtiyati hacizde ise ödeme emrinin tebliği şart olmadığından somut olaya bakılmalıdır. Detaylı bilgi için bkz. **İnan**, Karşılıksız Çek, s. 114. Kanaatimizce İnan tarafından yapılan ayırım başvuru hakkı bakımından bir farklılık arz etmeyecektir.

⁶⁶ Muhatap bankanın iflasi halinde başvuru hakkının kullanılabilmesi için çek bedelinin ödenmemesinin tespit edilmesine gerek olmayacağı yönünde bkz. **Domañıç**, Şerh, s. 765; **Kendigelen**, s. 299.

⁶⁷ Muhatap bankanın ödemelerini tatil etmiş olması veya aleyhine yapılan bir icra takibinin semeresiz kalmış olması halinde, çek bedelinin ödenmediğinin tespit ettirilmesi gerekeceği yönünde bkz. **Kendigelen**, s. 299 (dipnot 60).

⁶⁸ **Aydın Aybay**, "Borcun İfa Yeri ve Yetkili Mahkeme", İÜHFMD, C. 26, S. 1-4, 1960, s. 222.

Belirttiğimiz gerekçeler kapsamında, çektteki aranılacak borcun çekin muhatap bankaya ibrazı neticesinde çek bedelinin ödenmemesi ile götürülecek borca dönüşmesi sınırlı şekilde gerçekleşebilir; yerleşim yeri ödeme yeri dışında olan başvuru borçluları açısından kendilerine yapılacak ihtarla borçlarını ödeme yerinde bizzat veya üçüncü bir kişi aracılığıyla ödemeleri gerekir. Bu çerçevede borcun niteliğinin dönüşümü söz konusu olsa dahi alacaklının yerleşim yeri icra dairesi yetkili hale gelmeyecektir. Alacaklı, çeki düzenleyen veya diğer başvuru borçlularına karşı kambiyo senetlerine özgü takip yoluna kendi yerleşim yerinde başvuramayacaktır.

SONUÇ

Para borçları TBK m. 89/2 gereğince kural olarak, götürülecek borçlardandır. Kambiyo senetlerine bağlanan belirli bir para borcu ise; poliçe ve bonoda vadede; çekte ibraz süresinde, senet, ödeyecek olan kişiye ibraz edileceğinden götürülecek borçtan aranılacak borca dönüşür.

Kambiyo senedine bağlanan borcun ödeme yeri, kambiyo senedine yazılan kayıt nedeniyle, tarafların açık iradesiyle belirlendiğinden TBK m. 89/2 uygulanamayacaktır. Lehine kambiyo senedi düzenlenen ve senet üzerinde imzası bulunan diğer kişiler, senet üzerinde yer alan ödeme yerini görerek borç altına girmektedirler veya alacak hakkını devralmaktadırlar.

Yerleşim yeri ödeme yerinden başka bir yerde bulunan başvuru borçlularına yapılacak başvuruda, ihbar gerekli ve yeterlidir. Bu kişiler senette belirtilen ödeme yerinde bizzat veya üçüncü bir kişi aracılığıyla bedeli ödemelidir. Söz konusu başvuru borçluları açısından borcun niteliği götürülecek borçtur. Ancak yerleşim yeri ödeme yeri olan kişilerin borcu ise aranılacak borç olmaya devam edeceğinden borcun ödenmesi için alacaklının senedi ibraz etmesi gerekir. Bu çerçevede başvuru borçluları açısından aranılacak borç götürülecek borca dönüşse dahi ödeme yeri esas unsur olduğundan alacaklı kambiyo senetlerine özgü takip yoluna kendi yerleşim yerinde başvuramayacaktır.

KISALTMALAR CETVELİ

AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BankK	: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
ÇekK	: 5941 Sayılı Çek Kanunu
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
eTBK	: 818 Sayılı Mülga Borçlar Kanunu
E.T.	: Erişim Tarihi
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 Sayılı Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu

İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İÜHFTHAD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı
K.	: Karar
m.	: Madde
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: Ve devamı
Y.	: Yıl

KAYNAKÇA

- Akkan, Mine** ; Pekcanitez Usul Medeni Usul
Ayan, Mehmet ; Hukuku, İstanbul, 2017.
Aybay, Aydın ; Borçlar Hukuku (Genel Hükümler),
Baumbach, Adolf ; Ankara, 2016.
Hefermehl, Wolfgang ; “Borcun İfa Yeri ve Yetkili
Bornemann, Fritz ; Mahkeme”, İÜHFM, C. 26, S. 1-4,
Bozer, Ali/Göle, Celal ; 1960, s. 218-225.
Bozgeyik, Hayri ; Wechselgesetz und Scheckgesetz,
Börü, Levent ; München, 2000.
Deliduman, Seyithan/Narbay, Şafak ; Zivilrecht im Querschnitt Band 5:
 Wertpapierrecht, Heidelberg, 1972.
 Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara,
 2017.
 Poliçede Müracaat Hakkı, Ankara,
 2003.
 “Bonoya Dayalı Kambiyo
 Senetlerine Özgü Haciz Yolu İle
 Takipte Yetki”, AÜHFD, 65 (1)
 2016: 137-182.
 “Kambiyo Senetlerinden Çeke
 Dayanarak Yapılan Kambiyo
 Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla
 Takipte Yetkili İcra Dairesi”, Prof.
 Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü
 Armağanı, C. 1, İstanbul, 2001, 627-
 642.
- Doğanay, İsmail** ; Türk Ticaret Kanunu Şerhi (C. 2),

- Domaniç, Hayri** ; Ankara, 1974.
- Domaniç, Hayri** ; Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 1975 (1975).
- Eren, Fikret** ;
- Ergün, Mevci** ; Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. IV (Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması), İstanbul, 1990 (Şerh).
- Eriş, Gönen** ;
- Eriş, Gönen** ; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2017.
- Göle, Celal** ;
- Göle, Celal** ; Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları, Ankara, 1989.
- Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu C. 4, Ankara, 2010 (TTK).
- Uygulamalı Çek Hukuku, Ankara, 2003.
- Çek Hukuku, Ankara, 1989 (Çek).
- “Kambiyo Senetlerinde Yetki Kaydı”, Prof. Dr. Ramazan Arslan’a Armağan, Ankara 2015, C. 1, s. 873-881.
- Guhl, Teo/Koller, Alfred/Druey, Jean Nicolas** ; Das Schweizerische Obligationenrecht, Zurich, 1991.
- Helvacı, Mehmet** ; “Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları”, İÜHFM, C. LXXI, S. 2, 2013, s. 165-192.
- Hirş, Ernst** ;
- İmregün, Oğuz** ; Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul, 1946.
- Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 1995.
- İnan, Nurkut** ; “İstirdat Davasında İsbat Yükü-Çekin İktisadi Niteliği”, BATİDER, C. V, S. 1, 1969, s. 88-97.
- İnan, Nurkut** ;
- Karahan, Sami/Arı, Zekeriyya/Bozgeyik, Hayri/Saraç, Tahir/Ünal, Mücahit** ; “Özel Hukukda Karşılıksız Çek Kavramı”, BATİDER, C. XI, S. 2, 1981, s. 95-118 (Karşılıksız Çek).
- Karayalçın, Yalçın** ;
- Karlı, Abdurrahim** ; Kıymetli Evrak Hukuku, Konya, 2014.
- Kayar, İsmail** ;
- Kendigelen, Abuzer** ; Ticaret Hukuku Dersleri-Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), Ankara, 1964.
- Kendigelen, Abuzer** ;
- İcra Hukuku Ders Kitabı, İstanbul, 2010.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.** ;
- Kınacıoğlu, Naci** ; Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara,

- Kuru, Baki** ; 2013.
- Kuru, Baki** ; Çek Hukuku, İstanbul, 2007.
- Kuru, Baki** ; “Çatışan ve Yarışan Kararlar”,
- Kuru, Baki** ; **İÜHFTHAD**, Yürürlüğünün 5.
- Moroğlu, Erdoğan/** ; Yılında ve Yargıtay Kararları
- Kendigelen, Abuzer** ; İşığında Türk Ticaret Kanunu
- Muşul, Timuçin** ; Sempozyumu, İstanbul, 2018, s. 177-
- Muşul, Timuçin** ; 193 (Sempozyum).
- Narbay, Şafak** ; Borçlar Hukuku Genel Hükümler,
- Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut** ; Ankara, 2017.
- Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 1999.
- İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku, İstanbul, 2016 (İcra ve İflas Hukuku).
- İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, Ankara, 2013 (El Kitabı).
- İcra ve İflas Hukuku C. 1, İstanbul, 1988 (İcra 1).
- İcra ve İflas Hukuku C. 2, İstanbul, 1990 (İcra 2).
- İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu Ve İlgili Mevzuat, İstanbul, 2014.
- “Kambiyo Senetlerine Dayanan Haciz Yolu İle Takip”, BATİDER, C. VII, 1974/3, s. 603-645 (Takip).
- İcra ve İflas Hukuku, C. 2, Ankara, 2013 (İcra ve İflas).
- Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, İstanbul, 1999.
- Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I, İstanbul, 2018.
- Öztaş, Fırat** ; Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara,
- Öztaş, Fırat** ; 2017 (2017).
- Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal** ; Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara,
- Postacioğlu, İlhan E.** ; 1997 (1997).
- Pulaşlı, Hasan** ; Kıymetli Evrak Hukuku Esasları,
- Reisoğlu, Seza** ; İstanbul, 2013.
- Teoman, Ömer** ; İcra Hukuku Esasları, İstanbul, 1982.
- Uyar, Talih/Uyar, Alper/** ; Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları,
- Uyar, Cüneyt** ; Ankara, 2017.
- Uyar, Talih** ; Çek Hukuku, Ankara, 2011.
- Ülgen, Hüseyin/Helvacı,** ; “Çek-Senet Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Tüm Makalelerim,

Mehmet/**Kendigelen**, Abuzer/
Kaya, Arslan

İstanbul, 2012, s. 759-771.
İcra Hukukunda Kambyo Senetleri,
Ankara, 2013.
“İhtiyati Haciz İstemenin Koşulları”,
DEÜHFD, Prof. Dr. Şeref Ertaş’a
Armağan, C. 19, Özel Sayı, Y. 2017,
s. 2585-2631.

Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul,
2014.

Yıldırım, M. Kamil/
Deren-Yıldırım, Nevhis

; İcra Hukuku, İstanbul, 2012.